
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ЗАСТРАХОВАНЕ НА РИСКА „ПРЕКЪСВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА“ КАТО ЕЛЕМЕНТ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ В ПАНДЕМИЧНА ОБСТАНОВКА

Йосиф ЙОСИФОВ*

OPPORTUNITIES OF „INTERRUPTION OF ACTIVITY“ RISK INSURANCE AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY IN A PANDEMIC ENVIRONMENT

Yosif YOSIFOV*

Abstract: *In an attempt to delay the spread of COVID-19 and limit its impact on public health, a number of governments are taking „hard“ or „soft“ lockdown measures, thus halting or restricting the activities of various businesses. The article examines ways to insure and transfer the business interruption risk. Public-private partnership mechanisms have been proposed to lead to better crisis and public resources management.*

Key words: *COVID-19, pandemic, business interruption, CAT bonds*

УВОД

Пандемията, породена от COVID-19, доведе до безпрецедентни смущения на обичайната бизнес среда и икономиката [5: 659 – 672]. Несигурността, причинена както от динамиката на самата епидемия, така и от действията на здравните власти и правителствата, подчертава жизненоважното значение на оценката и управлението

* Авторът е главен асистент в катедра „Здравна политика и мениджмънт“ на Факултета по общественото здраве в Медицински университет – София, и актюер в Комисията за финансов надзор (КФН).

* The author is a senior assistant in the Department of Health Policy and Management at the Faculty of Public Health at the Medical University – Sofia and an actuary in the Financial Supervision Commission (FSC).

на риска от прекъсване на дейността, така че да се проучат възможностите за ограничаване на потенциалните загуби [8: 1].

В имущественото застраховане все по-често се включва прекъсването на дейността или загубата на оборот като допълнително застрахователно покритие в рамките на застрахователен договор. Прекъсването на дейността като изрично посочен застрахователен риск има за цел да защити застрахованото лице от загуби на оборот в резултат на увреждане на физически актив или в резултат от щети или погиване на застраховано имущество [7: 1].

Типичните покрити рискове в български условия са, както следва:

- намаляване на нето печалбата на застрахования за периода на обезщетяване в резултат на намаляването на оборота на застрахования след настъпването на застрахователното събитие;

- постоянните разходи на застрахования за периода на обезщетяване, доколкото същите не могат да бъдат спестени поради прекъсването на дейността и не могат да бъдат покрити от оборота, реализиран от застрахования след настъпването на застрахователното събитие;

- необходимите и целесъобразни разходи за предотвратяване, ограничаване или намаляване на размера на загубите, извършени от застрахования през периода на обезщетяване, но само до размера на реализираното намаление на загубите.

Покритието за прекъсване на дейността предпазва от действителна финансова загуба, претърпяна от застрахованото лице в резултат на увреда на имуществото му [11: 101 – 104]. Застрахователят от своя страна е длъжен да заплати обезщетение само ако застрахованият действително прекъсне дейността си, което води до загуба на оборот. Тази загуба е предмет на лимитите и размера на застрахователната сума по конкретния застрахователен договор и по отношение на покрития риск, при реализирането на който загубата е причинена [10: 491].

Обикновено застрахователят покрива намаляването на нето печалбата в резултат от спиране на дейността, като към това се добавя обезщетение за текущите и оперативни разходи, както и разходите за предотвратяване на допълнителни загуби.

Застрахователят обезщетява застрахованото лице само за периода на възстановяване, който най-често се определя като времето, необходимо за възстановяване на дейността, ремонт или подмяна на повредено или унищожено имущество. Периодът на възс-

тановяване започва, когато настъпи загуба или увреждане на материален актив, и приключва, когато имуществото е ремонтирано или заменено в разумни срокове.

Допълнително покритие на застрахованото лице се предлага за случаите, в които се реализира действителната загуба на бизнес доход, за времето, когато достъпът до определен застрахован обект е забранен със заповед на компетентен орган.

Периодът на покритие на прекъсване на бизнеса, който най-често се договаря в застрахователните договори, е 30 последователни дни. Застрахователят може също да наложи период на изчакване – обикновено 48 или 72 часа, който трябва да бъде достигнат, за да може да се активира обезщетение по съответното застрахователно покритие.

ПРЕКЪСВАНЕТО НА БИЗНЕСА КАТО СПОДЕЛЕН РИСК

Рискът от прекъсване на бизнеса поради пандемията може да бъде споделена отговорност поради мащаба си между частния застрахователен сектор и публичния сектор. От друга страна следва да се отбележи, че освен в ограничен брой случаи, презастрахователите принципно изключват покритието за пандемичен риск. Поради тази причина може да се твърди, че е налице глобален пропуск в застрахователната защита по отношение на прекъсването на бизнеса в контекста на пандемична обстановка. Такова предизвикателство, породено от пандемичната криза, изисква споделяне на разходите и отговорностите чрез централизирана координация между публични и частни организации, като най-удачният способ за това е формата на трипартитното сътрудничество [1: 7 – 44].

Възможните решения за управление на риска от прекъсване на бизнеса се състоят в превантивни мерки за намаляване на загубите, възможно прехвърляне на самия риск към капиталовите пазари и смесени решения за управление на системния риск. Превантивните мерки имат за цел свеждане до минимум на интензивността или въздействието на пандемичния риск, а също така целят ограничаване на потенциалните загуби от социално-икономическа гледна точка [6]. Краткосрочните мерки за облекчаване на икономическите загуби за бизнеса, причинени от реализирането на пандемичния риск, са класически мерки за управление на кризи. Те обикновено водят до изплащане на обезщетения за събития, свързани с трудноизмерим риск. До голяма степен тези мерки не са ба-

зиращи на съответния риск и на неговите проявления и целят изплащане на еднократни суми за покриване на определен процент от загубите по бърз и облекчен начин, за да се предостави възможност на бизнеса за ограничаване на загубите. Най-често за прилагането на такива мерки отговарят правителствата [3: 50 – 71].

В средносрочен и дългосрочен план въз основа на наличните данни и анализ на риска тези решения могат да се базират на моделиране на очакваните загуби. Все още липсата на подходящи данни и ограниченият капацитет за прогнозиране на прекъсването на бизнеса чрез застрахователни модели се явяват основни предизвикателства, особено при оценката на социално-икономически и поведенчески рискове в условията на пандемия.

Липсата на предвидимост на държавната намеса по отношение на прекъсването на бизнеса също следва да се посочи като ключова пречка пред осигуряването на публично-частни застрахователни решения.

Класически отговор на горепосочената проблематика е субсидиране от страна на държавните органи на застрахователни премии чрез публични мерки, като по този начин се осигурява по-голяма прозрачност на вложения публичен ресурс, възможност за избор на застраховател от страна на застрахования и по-дълбока застрахователна пенетрация, откъдето намалява и възможността за проявление на моралния риск. От друга страна публичното субсидиране на застрахователните премии, покриващи риск срещу прекъсване на бизнеса, ще мотивира застрахователите и застрахователните посредници да осигурят широка медийна кампания относно превантивните мерки (вкл. ваксинацията) и ще повишат осведомеността на клиентите им относно необходимостта от съответната застраховка.

По-крайно решение за управление на риска се явява възможността за изцяло публично застраховане. Следва да се отбележи, че държавните органи разполагат с ресурса и възможността да оценят влиянието на прекъсването на бизнеса като елемент на националната сигурност и да предвидят законова възможност за форми на (задължително) публично застраховане. От една страна, една форма на (задължително) застраховане води след себе си редица позитиви – адекватно ценообразуване поради широкото покритие, ниски административни и аквизиционни разходи поради ниските разходи за реклама и практическо елиминирание на моралния риск. Но, от друга страна, поставя редица въпроси за ефективното и ефикасно управление на публичния ресурс.

Като „меки“ мерки на публично-частно партньорство за управление на риска от прекъсване на бизнеса могат да бъдат посочени създаването на мрежи и формални партньорства, популяризирането на публични данни, свързани с пандемичния риск и научни проучвания в партньорство с публични и частни участници.

Публично-частното партньорство може да бъде реализирано от страната на предлагането на застрахователни продукти чрез механизъм на съзастраховане. Посредством този механизъм публичният сектор може да поема част от риска към момента на възникване на загуби в размер на определен процент, а така ще се намали моралният риск. Особено внимание следва да се обърне на параметрите на такова съзастраховане по отношение на административните и аквизиционните разходи, а също така и по отношение на правилата за свободно предоставяне на услуги в ЕС, тъй като единствено застрахователите със седалище в Р България няма да могат да се ползват от такава мярка, а тя следва да се разпростре и до застрахователи с дейност в Р България, но със седалище в Европейското икономическо пространство (ЕИП).

Съществуват възможности за трансфер на риск и чрез капиталовите пазари чрез т.нар. „алтернативен трансфер на риск“ [9]. Прехвърлянето на рискове към капиталовите пазари обикновено се извършва от презастрахователи. От друга страна това може да бъде извършено в редки случаи директно и от застрахователи или от държавни институции, които покриват пандемичен риск чрез механизми за субсидиране. Класически пример в тази област е емитирането на ценни книжа, свързани със застраховане, което би могло да осигури трансфер на риск и диверсификация в допълнение към или вместо традиционните презастрахователни договори. В научната литература тези ценни книжа са известни под наименованието „облигации за катастрофичен риск“ („CAT bonds“). Този вид облигации представляват дългови инструменти с висока доходност, които са предназначени да осигурят допълнително финансиране на презастрахователите в случай на проявление на риска от естествено бедствие. Земетресенията или ураганите представляват най-типичните примери за рискове, обхванати от САТ облигациите.

Пандемичните облигации са специфична (и понастоящем ограничена) подкатегория на САТ облигациите [13: 27 – 40]. Пример за такъв инструмент е механизмът на Световната банка за финансиране при извънредни ситуации, свързани с пандемия [12]. Понастоящем обаче такива решения не се предлагат широко на капиталовия пазар и тяхното популяризиране изисква тясно сътрудничество

между публичните органи, участниците на капиталовия пазар и презастрахователите като устойчива форма на споделяне на риска.

Смесените решения за управление на системния риск също трябва да бъдат внимателно анализирани, тъй като фокусът единствено върху прекъсването на дейността в резултат главно от правилствените мерки за ограничаване на пандемията не вземат предвид проявлението на други финансови рискове в резултат на увеличаването на риска от изпадане в несъстоятелност на засегнатите бизнеси.

Системният риск се определя от потенциала дадено събитие или икономически шок да предизвика широкообхватни смущения, водещи до загуба на потребителско доверие и капитали. Проявлението на системен риск може да засегне редица сектори на икономиката, причинявайки значителни неблагоприятни последици за общественото здраве, икономиката или националната сигурност [2: 57].

В пандемична обстановка обединяването на множество рискове би следвало да увеличи размера на наличния капацитет за справяне със системните рискове. Най-основният сред тях е увеличената вероятност за кибератаки срещу националната и бизнес инфраструктурата. Поради тази причина анализът на взаимосвързаността на рисковете, с особен фокус – проявлението на риска от „последващи“ събития, налага изискването чрез публично-частно партньорство да се изградят и структурират национални и секторни превантивни мерки, които да отговорят на икономическите слабости.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В статията беше показано, че съществуват редица ефективни механизми за покриване на риска от прекъсване на бизнеса в пандемична обстановка чрез оптимално публично-частно партньорство.

Чрез популяризирането на превантивни противоепидемични мерки застрахователите могат да намалят очакваните загуби от застраховки с покрит риск от прекъсване на бизнеса. Това включва оптимално комуникиране на обхвата на покритието и прозрачно ценообразуване на застрахователните премии. Тези действия могат да бъдат подкрепени от регулаторни стимули, както и от публично-частни инициативи за обмен на данни.

Други публично-частни инициативи могат да включат стимули за превенция на риска, намаляване на моралния риск и подобряване на застрахователните покрития.

Капиталовите пазари представляват способ за алтернативен трансфер на риск. Предизвикателствата при проектирането на адекватни инструменти на трансфериране на риска при прекъсване на бизнеса в условията на пандемична криза включват генериране на достатъчна възвръщаемост на дадените инструменти, диверсификация и атрактивност за инвеститорите.

Публично-частното партньорство следва да е фокусирано и върху подобряване на моделирането на пандемичния риск, като се включат социално-икономическите ефекти от предприеманите епидемиологични и икономически мерки. На национално и на секторно ниво е нужен координиран подход, съчетан трипартитен диалог със социалните партньори с цел постигане на оптимални решения в контекста на националната сигурност и националното стопанство [4: 5].

Литература

1. **Дечев, Т.** Колективното договаряне на производителността на труда в контекста на проблемите на конкурентоспособността и сигурността. – В: *Научни трудове на ВУСИ*, том IV, 2018, с. 7 – 44.
2. **Дечев, Т.** Конфликтите на пазара на труда като заплаха за Европейската сигурност. – В: *Социология и икономика*, год. IV, бр. 4, 2016, с. 33 – 59.
3. **Дечев, Т.** Бизнесът, човешките права и корпоративната социална отговорност между доброволните действия и регулацията. – В: *Панорама на труда*, бр. 9 – 10, 2015, с. 50 – 71.
4. **Дечев, Т.** Взаимодействие между институциите и индустриални отношения. Пловдив: Колеж по икономика и администрация, 2012.
5. **Al-Mansour, J.** and others. Coronavirus 'COVID-19'-Supply Chain Disruption and Implications for Strategy, Economy, and Management. – In: *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, Vol. 7.9, 2020, pp. 659-672.
6. **Cooper, S.** Case Comment: Non-Damage Business Interruption. – In: *Business law international*, Vol. 22(1), 2021.
7. **Delatour, E.** Insuring the „Uninsurable“: Business Interruption Insurance Coverage & COVID-19. – In: *Georgia State University Law Review*, Vol. 37.5, 2021, p. 1.
8. **French, C.** Covid-19 business interruption insurance losses: The cases for and against coverage. – In: *Conn. Ins. LJ*, Vol. № 27, 2020, p. 1.
9. **Kraut, G.** and De Kuiper, R. Epidemic and Pandemic Risk Transfer Solutions and Options for Public Sector Support. – In: *Munich Risk and Insurance Center Working Paper*, Vol. 41, 2021.

10. **Mchugh**, P. Business Interruption Insurance in the Time of COVID-19: Who Should Foot the Bill? – In: *JL & Pol'y*, Vol. 29, 2020, p. 491.

11. **Samuel**, A. Business Interruption Insurance, Pandemics, And a Very UK Story of Dispute Resolution. – In: *Alternatives* to the High Cost of Litigation, Vol. 39.6, 2021, pp. 101-104.

12. **Schwarcz**, Steven L. Policy Brief: Using Risk Securitization to Insure Against Pandemic-Related Risk. – In: *G20 Think20 (T20)* Annual Summit, 2021.

13. **Sterge**, A. & others. Understanding cat bonds. – In: *The Journal of Alternative Investments*, Vol. 19.1, 2016, pp. 27-40.